

Türk Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Eş Şiddetine İlişkin Bilgi, Tutum ve Uygulamaları: Sistemik Derleme

Knowledge, Attitudes, and Practice of Turkish Nurses and Nursing Students Toward Intimate Partner Violence: A Systematic Review

Gamze AĞARTIOĞLU KUNDAKÇI^{1*}, Aynur UYSAL TORAMAN²

¹ İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

² Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye.

Özet

Bu araştırmada Türkiye’de kadına yönelik eş şiddeti konusunda hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bilgi, tutum ve uygulamalarının sistemik olarak derlenmesi amaçlanmıştır. Tanımlayıcı olarak planlanan araştırmada PubMed, EBSCOhost, Scopus, Web of Science, Proquest Central, CINAHL Complete, TR Dizin, Proquest Türkiye Veri Tabanı ve Ulusal Tez Merkezi taranmıştır. Belirlenen veri tabaları taramasında 3327 makaleye ulaşılmıştır. Dahil edilme ve dışlama kriterlerine göre 52 makalenin tam metni incelenmiş olup 27 nicel, 1 nitel araştırma senteze dahil edilmiştir. Makalelerin yayın yılları 2007-2020 arasında değişmektedir. Hemşirelik öğrencileri 18 araştırmada, hemşireler 10 araştırmada örneklem grubunu oluşturmuştur. Hemşirelerin yer aldığı araştırmaların dördü birinci basamak, ikisi birinci ve ikinci basamak, biri ikinci ve üçüncü basamak, üçü üçüncü basamak sağlık kurumunda yapılmıştır. Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddetine karşı geleneksellikten uzak çağdaş bir görüşe eğilimleri olduğu ve eş şiddetine karşı olumsuz tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Genel olarak tüm araştırmalarda belirtileri tanımada ve uygulamalarda yetersiz oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eş şiddeti, hemşireler, hemşirelik öğrencileri, kadın, sistemik inceleme

Abstract

In this study, it is aimed to systematically compile studies evaluating the knowledge, attitudes and practices of nurses and nursing students on violence against women in Turkey. It is planned as descriptive. PubMed, EBSCOhost, Scopus, Web of Science, Proquest Central, CINAHL Complete, TR Index, Proquest Turkey Database and National Thesis Center were searched. 3327 articles were reached in the search of the determined databases. According to the inclusion and exclusion criteria, the full text of 52 articles were analyzed, 27 quantitative studies and 1 qualitative study were included in the synthesis. Study years range from 2007 to 2020. Nursing students were included in the sample group of 18 of the studies and nurses were included in 10 of them. Four of the studies involving nurses were conducted in primary care, two in primary and secondary care, one in secondary and tertiary care, and three in tertiary health institutions. It has been determined that nurses and nursing students tend to a contemporary view that is far from traditional and have a negative attitude towards violence in studies against violence against women. In general, it was determined that they were insufficient in recognizing symptoms and practices in all studies.

Key Words: Intimate partner violence, nurses, nursing student, systematic review, women

Atif için (how to cite): Ağartıoğlu Kundakçı, G., & Uysal Toraman, A. (2023). Türk hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddetine ilişkin bilgi, tutum ve uygulamaları: Sistemik derleme. Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(3), 386-402. DOI: 10.56061/fbujohs.1228294

Submission Date: 02.01.2023, Acceptance Date: 18.06.2023, Publication Date: 29.12.2023

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü tarafından kadına yönelik eş şiddeti “Fiziksel saldırganlık, cinsel birlikteliğe zorlama, psikolojik ihmal ve istismar, kontrol edici davranışlar da dahil olmak üzere fiziksel, cinsel veya psikolojik zarara neden olan ilişki içindeki davranışları ifade etmektedir.” şeklinde tanımlanmaktadır (World Health Organization [WHO], 2017). Kadına yönelik eş şiddeti kavramının literatürde İngilizce karşılığı “intimate partner violence against women” olarak geçmektedir. Türkçe’ye her ne kadar “kadına yönelik eş şiddeti” olarak geçmiş olsa da bu kavram hem mevcut eş, eski eşler hem de mevcut ve eski partnerleri de kapsamaktadır (Breiding ve ark., 2015). Bazı makaleler ve ülkeler, kendi içlerinde tutarsız olsalar da kadına yönelik eş şiddetinden “aile içi şiddet” olarak bahsetmektedirler. Aile içi şiddet, çocuk istismarı, yaşlı istismarı ve kardeş istismarı gibi aile içi bir ortamda ve aile üyesi tarafından işlenen her türlü istismarı içeren daha geniş bir terimdir (Ali ve ark., 2016; Shaqiqi ve ark., 2022). Bu makale boyunca kadına yönelik eş şiddeti olarak ifade edilecektir. Birleşmiş Milletler’in 2020 yılı için yayınladığı istatistiklere göre dünyada her 11 dakikada bir kadın ya da kız çocuğu öldürülmektedir. Mağdur kadınlar yakın partnerleri, eşleri ya da aile üyeleri tarafından cinayete kurban gitmektedir (United Nations Office on Drugs and Crime, 2021). Dünya Sağlık Örgütü 2016 yılında kadına yönelik küresel yaşam boyu eş şiddeti prevalansını %30 olarak yayınlamıştır (WHO, 2012). Türkiye’de ise en son 2014 yılında ikincisi yapılan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda kadınların %36’sı eşleri veya birlikte oldukları erkeklerden yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel şiddet görmüşlerdir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı & Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2015). Türkiye’de kadına yönelik şiddetin yaygınlığı yapılan bir meta analiz ile de incelenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre genel prevalans %57,2 olarak bulunmuş olup tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaygın bir sorun olduğu bir kez daha bilimsel olarak ortaya konmuştur (Özcan ve ark., 2016). Dünya Sağlık Örgütü eş şiddetine maruz kalan kadınların hemcinslerine göre önemli fiziksel ve zihinsel sağlık etkilerine sahip olduklarını belirtmiştir (WHO, 2022). Yaygınlığı ve olumsuz sağlık sonuçları sebebi ile kadına yönelik eş şiddeti bir salgın olarak nitelendirilmektedir (McKibbin & Gill-Hopple, 2018). Şiddetten etkilenen kadınlar genellikle şiddeti bildirmeseler bile olumsuz sağlık sonuçları nedeniyle sıklıkla sağlık profesyonelleri ile etkileşime girmektedirler (Kalra ve ark., 2021). Sağlık profesyonelleri arasında hemşireler kadınlara bakım verme konusunda eşsiz bir konuma sahiptirler (Hewitt, 2015; Li ve ark., 2020). Dünya Sağlık Örgütü raporlarına göre hemşirelerin şiddet mağduru kadınlarla en çok iletişime geçen ve travma sonrası ilk temas eden sağlık profesyonelleri olduğu bildirilmektedir (Sprague ve ark., 2016; WHO, 2020). Sağlık işgücünün en büyük oranını temsil eden hemşireler çeşitli girişimlerde bulunarak, güvenliği artırarak ve mağdur kadınların ölümünü önleyerek şiddet döngüsünü kırmak için eşsiz bir fırsata sahiptirler (Hewitt, 2015; WHO, 2020). Uluslararası Hemşireler Birliği eş şiddeti mağduru kadınları tanılamamanın, gizlilik ve güvenliklerini sağlamanın, sorunlarını ifade etmelerinin, uygun veri toplama ve kadınları ilgili profesyonelle yönlendirmenin hemşirelerin görevi olduğunu yayınladığı raporlarla da vurgulamaktadır (The International Council of Nurses [ICN], 2018). Hemşirelik öğrencileri de hemşirelerle bu görevleri paylaşırlar ve daha sonra çalışma yaşamına başladıklarında profesyonel rollerini yerine getirmeleri beklenmektedir (Connor ve ark., 2013). Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş

şiddeti hakkındaki bilgi, farkındalık ve inançları, onlardan bakım alan kadınları çok yakından etkilemektedir (Alhalal, 2020).

Türkiye’de hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddetine ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarını değerlendiren birçok çalışma yapılmıştır ve yapılmaya da devam etmektedir (Gurkan, 2020; Hançer Tok, 2019; Kaya, 2019; Taher, 2020; Yağız ve ark., 2020). Ancak bu çalışmalar sistematik olarak derlenmemiştir. Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bu konulardaki durumlarını saptamak, güncel Türkiye perspektifi hakkında bilgi sağlaması, kanıt boşluklarını belirlemesi ve hemşirelik müfredatındaki vurgulanması gereken alanların saptanması yönüyle önemlidir. Bu çalışmada Türkiye’de kadına yönelik eş şiddeti konusunda hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendiren çalışmaların sistematik olarak derlenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Bu çalışmanın deseni sistematik derlemedir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Türkiye’de kadına yönelik eş şiddeti konusunda hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendiren çalışmaların sistematik olarak derlenmesi amaçlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Soruları

Türk hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddetine ilişkin bilgi durumu nedir?

Türk hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddetine ilişkin tutumları ne yöndedir?

Türk hemşire ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddetine ilişkin uygulamaları ne durumdadır?

2.3. Protokol ve Kayıt

Çalışmanın hazırlanma ve raporlandırma sürecinde Sistematik Derleme ya da Meta Analiz Araştırma Raporu’nun Yazımında Bulunması Gereken Maddelerle İlgili Kontrol Listesi (PRISMA) referans alınarak yapılandırılmıştır (Hür, 2021; Page ve ark., 2021). Sistematik derlemelerin uluslararası ön kayıt sistemi olan PROSPERO’ya ön kayıt yapılmıştır. (Kayıt numarası: CRD42021240347)

2.4. Bilgi Kaynakları ve Arama Stratejisi

Tarama yapmak için anahtar kelimeler belirlenirken Türkiye Bilim Terimleri ve İngilizce karşılıkları için “Medical Subject Heading (MeSH)” ten yararlanılmıştır. Belirlenen anahtar kelimeler doğrultusunda dokuz adet veri tabanı 27.01.2021-05.02.2021 tarihleri arasında başlangıç tarihlerinden itibaren taranmıştır. Bu veri tabanları PubMed, EBSCOhost, Scopus, Web of Science, Proquest Central, CINAHL Complete, TR Dizin, Proquest Türkiye Veri Tabanı ve Ulusal Tez Merkezi’dir. Ayrıca tarama yapılan her veritabanı için sitelerine üye olunarak, yeni araştırmaların taramaya dahil olması halinde araştırmacılara e-posta yolu ile iletilmesi için gerekli kayıtlar yapılmıştır. Anahtar kelimeler için PICO tablosu oluşturulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. PICO Tablosu

PICO	Türkçe Anahtar Kelimeler	İngilizce Anahtar Kelimeler	MesH Terimleri
P-Population Katılımcılar, problem, hasta	Kadın	Woman, Women, female, girl	Women Girls
	Hemşire Hemşirelik öğrencisi	Nurse Nursing student	Nurses Nursing Personnel Registered Nurses Nursing Student Pupil Nurses
	Sağlık çalışanı Sağlık personeli	Healthcare Worker Healthcare provider Health professional	Health Personnel
	Şiddet Kadına yönelik şiddet Aile içi şiddet Eş şiddeti Eş dövme	Violence Intimate partner violence Domestic violence Family violence Wife abuse Wife beating	Intimate partner violence Dating Violence Intimate Partner Abuse Domestic Violence Family Violence
	Türkiye Türk	Turkey Türkiye Turk Turkish	
I-Intervention Müdahale	-	-	
C-Comparison Karşılaştırma Grupları	-	-	
O-Outcome Sonuç	Bilgi Tutum Uygulama Beceri Hazır Oluş Görüş	Knowledge Attitude Practice Skill Readiness Ability	Knowledge Attitude Opinions Ability Talent Aptitude

Proquest Türkiye Veritabanı'na ait örnek bir arama stratejisi şu şekilde oluşturulmuştur: (woman OR women OR female OR girl OR kadın) AND ((hemşire OR "hemşirelik öğrencisi" OR nurse OR "nursing student" OR "nursing personnel" OR "registered nurse" OR "pupil nurse" OR "sağlık çalışan" OR "healthcare worker" OR "health professional") OR ("sağlık personeli" OR "health personnel")) AND ((şiddet OR "aile içi şiddet" OR "eş şiddeti" OR "kadına yönelik şiddet" OR "eş dövme") OR (violence OR "intimate partner violence" OR "domestic violence" OR "family violence" OR "wife abuse" OR "wife beating" OR "dating violence" OR "intimate partner abuse")) AND (turkey OR turkiye OR türkiye OR turk OR türk OR turkish) AND ((bilgi OR tutum OR uygulama OR beceri OR "hazır oluş" OR görüş) OR (knowledge OR attitude OR practice OR skill OR readiness OR ability OR opinion OR talent OR aptitude)).

2.5. Çalışmaların Belirlenmesi ve Seçilmesi

Çalışmaların belirlenmesi ve seçilmesi için araştırmacılar önce bir arada bir pilot çalışma yaparak veri tabanı taraması yapmışlardır. Daha sonra araştırmacılar tarafından veri tabanları ayrı ayrı taranmıştır. İki araştırmacı arasında anlaşmazlığa düşüldüğünde alanda uzman üçüncü bir akademisyene danışılmıştır. Taranan çalışmalar Mendeley Referans Yönetim Aracı ile kaydedilmiştir (Reiswig, 2010). İlk aşamada makaleler başlık ve özetlerden dahil edilme ve dışlanma kriterlerine göre belirlenip, seçilen makaleler tam metin üzerinden incelenmiştir. PRISMA Akış Şeması kullanılmıştır (Page ve ark., 2021). Çalışmaların belirlenmesi için dahil edilme ve dışlama kriterleri:

2.5.1. Dahil Edilme Kriterleri

Örneklem grubunun içinde hemşire ve/veya hemşirelik öğrencilerinin yer alması, kadına yönelik eş şiddeti ile ilgili bilgi, tutum ve uygulamaları içermesi, hemşire ve/veya hemşirelik öğrencilerine ait bulguların ayrıca verilmesi, İngilizce veya Türkçe dilinde yayınlanmış olması, Sadece Türkiye’de yer alan örneklem grubu ile yapılmış olması

2.5.2. Dışlama Kriterleri

Tek bir şiddet türü ile ilgili tutum ve uygulamaları içermesi, sadece gebe kadınlara yönelik uygulanan şiddet ile ilgili tutum ve uygulamaları içermesi, derleme türünde yazılmış makale olması, hemşire ya da hemşirelik öğrencisine özgü bulgu içermemesi, çalışmanın örneklem grubunun tek bir cinsiyetten oluşması, Türkiye dışında yer alan örneklem grubu ile çalışılmış olması

2.6. Veri Çekilmesi ve Analizi

Çalışma verileri için araştırmacılar tarafından veri çekme aracı oluşturulmuştur. Veri çekme aracında kaynak, çalışma yılı, çalışma tipi, örneklem büyüklüğü, çalışmanın yapıldığı sağlık kurumu tipi, veri toplama aracı ve bulgulara yer verilmiştir. Veri çekme işlemi birinci ve ikinci araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmıştır. İki araştırmacı arasında anlaşmazlığa düşüldüğünde alanda uzman üçüncü bir akademisyene danışılmıştır.

2.7. Metodolojik Kalite Değerlendirmesi

Çalışmaların metodolojik kalite değerlendirmesi aşamasında tanımlayıcı, kesitsel, ilişki arayıcı araştırmalar ve deneysel ve yarı deneysel araştırmalar için Nahcivan ve ark. (2017) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirliği yapılan Joanna Briggs Enstitüsü MASTARI Kritik Değerlendirme Araçları kullanılmıştır (Nahcivan & Seçginli, 2017). Yazarlardan izin alınmıştır. Nitel araştırmalar için ise yine Joanna Briggs Enstitüsü tarafından oluşturulan Nitel Araştırmalar için Kontrol Listesi kullanılmıştır (Aromataris & Munn, 2020). Kontrol listelerindeki her madde için “Evet “cevabı 1 puan, “Hayır”, “Belirtilmemiş” ve “Uygun değil” cevabı 0 puan ile değerlendirilir. Tanımlayıcı, kesitsel, ilişki arayıcı araştırmalar kontrol listesinde dokuz soru (0-9 puan), deneysel ve yarı deneysel araştırmalar kontrol listesinde 10 soru (0-10 puan), nitel araştırmalar kontrol listesinde 10 soru (0-10 puan) bulunmaktadır. Toplam puanın yüksekliği araştırmanın metodolojik kalitesinin yüksekliğine işaret etmektedir. Metodolojik kalite değerlendirmesi iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak yürütülmüş olup, anlaşmazlığa düşüldüğünde alanda uzman üçüncü bir akademisyene danışılmıştır.

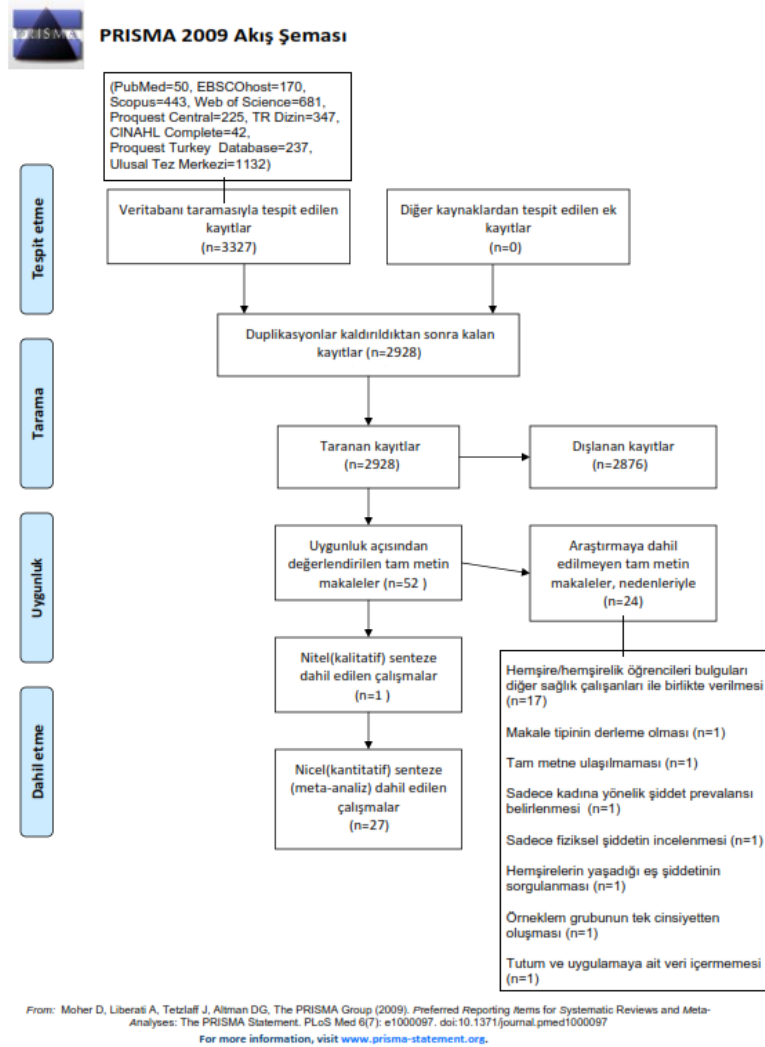
2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıklarını kullanılan veri tabanları ve dahil edilme kriterlerine göre belirlenen 28 araştırma oluşturmaktadır. Çalışmalarda kadına yönelik eş şiddeti teriminde tanım birlikteliği bulunmamaktadır. Metodolojik olarak da kullanılan ölçek ve soru formları açısından farklılıkların olması diğer bir sınırlılıktır.

3. Bulgular

3.1. Tarama Sonuçları

Tarama sonuçları PRISMA Akış Şeması (Şekil 1) gösterilmiştir. Belirlenen veri tabanları taramasında 3327 makaleye ulaşılmıştır. Dahil edilme ve dışlama kriterlerine göre 52 makalenin tam metni incelenmiş olup 27 nicel çalışma, 1 nitel çalışma senteze dahil edilmiştir. Çalışmalar Tablo 2'de sunulmuştur.

Şekil 1. PRISMA Akış Şeması (Moher et al., 2009)

Tablo 2. Sistematik derlemeye dahil edilen çalışmaların özellikleri

Çalışma	Çalışma deseni	Örneklem, Sağlık kurumu	Veri toplama araçları	Şiddet olgusu ile karşılaşma/şiddete tanık olma/şiddete maruz kalma	Bilgi durumları, tutumları, uygulamaları
(Davas Aksan & Aksu, 2007)	Kesitsel	Hemşire, Üçüncü basamak	a	Olgu ile karşılaşma: %89,5	Bilgi: genel olarak bilgilerini yeterli görmüşler Tutum: Hemşirelerin yarısından fazlası bazı kadınların eşlerinden fiziksel cezayı hak ettiklerini düşünmektedirler. Uygulama: Yaklaşık dörtte üçü aile içi şiddetin özel bir konu olduğunu, hastaların bu konuda konuşmaktan utandıklarını düşünmektedirler.
(Yayla, 2009)	Tanımlayıcı	Hemşire, Birinci ve ikinci basamak	a, b	Olgu ile karşılaşma: %64,9	Bilgi: Dörtte biri mezuniyet öncesi eğitim almıştır. Uygulama: Genel olarak yetersizdir.
(Tambağ & Turan, 2015a)	Tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, b	-	Bilgi: Yarısından fazlası vaka yönetmek için yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmektedir. Uygulama: Genel olarak yetersizdir.
(Haj-Yahia & Uysal, 2011)	Tanımlayıcı ve ilişkisel	Hemşirelik öğrencileri	a	-	Bilgi: Üçte biri eğitim almış Tutum: Öğrencilerin üçte biri kadının dövülmesinden yine kadınların sorumlu olduklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Uygulama: Neredeyse tamamı şiddet gören kadınlara yardım etmeye istekli olduklarını belirtmişlerdir.
(Orhan & Gölbaşı, 2011)	Tanımlayıcı	Hemşire, Birinci basamak	a	Olgu ile karşılaşma: %52,3	Tutum: Tamamına yakını kadına yönelik eş şiddetini önemli bir toplum sağlığı sorunu olarak görmektedir.
(Efe & Taşkın, 2012)	Nitel	Hemşire, İkinci ve üçüncü basamak	a	-	Bilgi: Genel olarak bilgilerini eksik görmüşlerdir. Tutum: Aile içi şiddetin çözümü olmayan bir sorun olduğunu düşünmektedirler. Uygulama: Müdahaleyi engelleyen faktörler; kendi görevlerinin olmadığını düşünmeleri, çok yoğun bir ortamda çalışıyor olmaları, yeterli zamanları olmaması, kadınlarla yalnız kalacak ortamlarının olmaması, zarar görmekten korkmaları
(Koçak ve ark., 2014)	Tanımlayıcı, ilişki arayıcı ve kesitsel	Hemşirelik öğrencileri	a, c	-	Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutumları vardır.
(Sarıbiyık, 2012)	Kesitsel	Hemşire, Birinci basamak	a, b	Olgu ile karşılaşma: %73,2	Bilgi: Dörtte biri mezuniyet öncesi, yarısından fazlası mezuniyet sonrası eğitim almıştır. Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutumları vardır. Uygulama: Genel olarak yetersizdir.

Tablo 2. Sistematik derlemeye dahil edilen çalışmaların özellikleri (devamı)

Çalışma	Çalışma deseni	Örneklem, Sağlık kurumu	Veri toplama araçları	Şiddet olgusu ile karşılaşma/şiddete tanık olma/şiddete maruz kalma	Bilgi durumları, tutumları, uygulamaları
(Gürkan & Kömürcü, 2017)	Randomize kontrollü	Hemşirelik öğrencileri	a, c	-	Bilgi: Girişim öncesi yetersizdir. Tutum: Girişim öncesi şiddete yönelik olumsuz tutumları vardır.
(Taşkın Yılmaz ve ark., 2016)	Tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, d, e	Şiddete tanık olma: %47,9 Şiddete maruz kalma: %20,5	Bilgi: Yarısından fazlası ders müfredatı içinde eğitim olsun istemektedir. Tutum: Geleneksellikten uzak, çağdaş tutum ayrıca mesleki rollerine karşı çağdaş tutum vardır.
(Dağlar ve ark., 2017)	Kesitsel ve tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, d	-	Tutum: Geleceksellikten uzak, çağdaş tutum vardır.
(Günel, 2016)	Tanımlayıcı ve ilişkisel	Hemşirelik öğrencileri	a, d	Şiddete tanık olma: %21,6 Şiddete maruz kalma: %40,1	Bilgi: Üçte biri eğitim almıştır. Tutum: Geleceksellikten uzak, çağdaş tutum vardır.
(Çatak, 2016)	Kesitsel ve tanımlayıcı	Hemşire, Birinci basamak	a, b	Olgusu ile karşılaşma: %9,7	Uygulama: Genel olarak yetersizdir.
(Demir, 2017)	Kesitsel ve tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, f	Şiddete tanık olma/maruz kalma: %5,9	Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutum vardır.
(Tunç ve ark., 2018)	Tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a	Şiddete tanık olma: %68 Şiddete maruz kalma: %15,5	Bilgi: Yaklaşık dörtte üçünün profesyonel desteklerle ilgili bilgisi vardır.
(Yılmaz, 2019)	İlk aşama kesitsel, ikinci aşama yarı deneysel	Hemşirelik öğrencileri	a, g	Şiddete maruz kalma: %3,9-31,8	Tutum: Fiziksel şiddete onaylamayan tutumları vardır.
(Kaya, 2019)	Kesitsel ve tanımlayıcı	Hemşire, Birinci basamak	a, h	-	Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutum vardır. Uygulama: Eşi tarafından şiddete maruz kalan kadınlarla karşılaşmaya hazır değildirler.
(Aktaş ve ark., 2019)	Kesitsel	Hemşirelik öğrencileri	a, d	-	Bilgi: Geleneksellikten uzak, çağdaş tutum vardır.

Tablo 2. Sistematik derlemeye dahil edilen çalışmaların özellikleri (devamı)

Çalışma	Çalışma deseni	Örneklem, Sağlık kurumu	Veri toplama araçları	Şiddet olgusu ile karşılaşma/şiddete tanık olma/şiddete maruz kalma	Bilgi durumları, tutumları, uygulamaları
(Ertekin Pınar & Sabancıoğulları, 2019)	Tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, d, b	Şiddete tanık olma: %51,1	Bilgi: Yarısı şiddeti nasıl ele alacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmektedir. Tutum: Geleneksellikten uzak, çağdaş tutum vardır. Uygulama: Genel olarak yetersizdir.
(Dikmen & Marakoğlu, 2019)	Kesitsel ve tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, d	Şiddete tanık olma: %51,8 Şiddete maruz kalma: %21,4	Bilgi: Onda biri eğitim almıştır. Tutum: geleneksellikten uzak, çağdaş tutum vardır.
(Aksoy İl, 2019)	Kesitsel ve tanımlayıcı	Hemşire, Üçüncü basamak	a, h	-	Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutum vardır. Uygulama: Eşi tarafından şiddete maruz kalan kadınlarla karşılaşmaya hazır değildirler.
(Hançer Tok, 2019)	Tanımlayıcı	Hemşire, Üçüncü basamak	a, f	-	Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutum vardır.
(Özbey Yıldırım, 2019)	Tanımlayıcı	Hemşire, Birinci ve ikinci basamak	a, h	Şiddete maruz kalma: %34,8	Bilgi: Yaklaşık dörtte biri eğitim almıştır. Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutum vardır. Uygulama: Eşi tarafından şiddete maruz kalan kadınlarla karşılaşmaya hazır değildirler.
(Yılmaz & Yüksel, 2020)	Kesitsel	Hemşirelik öğrencileri	a, d	Şiddete tanık olma: %75,4	Bilgi: Yaklaşık beşte biri eğitim almıştır. Tutum: geleneksellikten uzak, çağdaş tutum vardır.
(Yağız ve ark., 2020)	Tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, c	Şiddete tanık olma: %54,7 Şiddete maruz kalma: %42,7	Tutum: Şiddete yönelik olumsuz tutum vardır.
(Gurkan, 2020)	Yarı deneysel	Hemşirelik öğrencileri	a, b, c	-	Bilgi: Girişim öncesi kısmen yeterli bulunmuştur. Tutum: Girişim öncesi şiddete yönelik olumsuz tutum vardır.
(Taher, 2020)	Tanımlayıcı	Hemşirelik öğrencileri	a, d, e	Şiddete maruz kalma: %6- %14,5	Tutum: Geleneksellikten uzak, çağdaş tutum vardır. Ancak mesleki rollere ilişkin geleneksel tutum vardır.
(Simsek & Ardahan, 2020)	Kesitsel	Hemşirelik öğrencileri	a, b	-	Uygulama: Yetenekleri sınırlı bulunmuştur.

a: Diğer form, anket ve ölçekler, b: Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Şiddet Belirtilerini Tanımalarına İlişkin Ölçek, c: Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği d: Hemşirelerin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutum Ölçeği e: Hemşirelerin Şiddette Hemşiresinin Rolüne İlişkin Tutum Ölçeği, f: İSKEBE Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği, g: Ergenler için Şiddete Yönelik Tutumlar Ölçeği, h: Sağlık Çalışanlarının Kadına Yönelik Eş Şiddeti Konusunda Tutum ve Uygulamaları Ölçeği

3.2. Dahil Edilen Çalışmaların Özellikleri

Sistemik derlemeye dahil edilme kriterlerini karşılayan çalışmaların 25'i tanımlayıcı, kesitsel ve ilişki arayıcı; ikisi deneysel ve yarı deneysel, biri nitel desenedir, 2007 ve 2020 yılları arasında yapılmıştır. Hemşireler iki çalışmada, hemşirelik öğrencileri 14 çalışmada, ebelik ve hemşirelik öğrencileri dört çalışmada, hemşirelerin dahil edildiği sağlık çalışanları sekiz çalışmada örneklem grubunu oluşturmuştur. Gruplar sadece hemşirelik ve hemşirelik öğrencisi perspektifinden incelendiğinde çalışmaların %36'sı (10 çalışma) hemşirelerle, %64'ü (18 çalışma) hemşirelik öğrencileri ile yapılmıştır.

Hemşirelerin dahil edildikleri çalışmaların yapıldığı sağlık kurumu tipleri incelendiğinde %40'ı (4 çalışma) birinci basamakta, %20'si (2 çalışma) birinci ve ikinci basamakta, %10'u (1 çalışma) ikinci ve üçüncü basamakta, %30'u (3 çalışma) üçüncü basamakta yapılmıştır.

Bazı çalışmalarda şiddete maruz kalma (9 çalışma), tanık olma (8 çalışma) ve kadına yönelik eş şiddeti olgusu ile karşılaşma (4 çalışma) durumlarına dair bulgular verilmiştir. Çalışmalara katılan hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin şiddete maruz kalma oranları %3,9-42,7 arasında, tanık olma oranları %5,9-68 arasında ve olgu ile karşılaşma oranları %9,7-89,5 arasında değişmektedir.

Çalışmalarda kullanılan ölçüm araçları incelenmiştir. En çok kullanılan ilk altı ölçüm aracı kullanım oranına göre sıralanarak verilmiştir: Hemşirelerin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutum Ölçeği (Gömbül, 2000), Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Şiddet Belirtilerini Tanımalarına İlişkin Ölçek (Baysan Arabacı & Karadağlı, 2006), Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği (Sahin & Dişsiz, 2009), Sağlık Çalışanlarının Kadına Yönelik Eş Şiddeti Konusunda Tutum ve Uygulamaları Ölçeği (Biçici Gezgin & Uysal Toraman, 2014), Hemşirelerin Şiddette Hemşirenin Rolüne İlişkin Tutum Ölçeği (Gömbül, 2000), İSKEBE Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (Kanbay ve ark., 2017). Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin tutum, bilgi ve uygulamaları hakkında veriler ölçeklere göre ayrıştırılarak sunulacaktır.

3.3. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Eş Şiddetine İlişkin Tutumu

"Hemşirelerin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutum Ölçeği (Gömbül, 2000)"ni kullanan tüm çalışmalarda hemşirelik öğrencileri ile çalışmışlardır. Öğrencilerin şiddete karşı geleneksellikten uzak, çağdaş bir tutum benimsediklerini saptamışlardır (Aktaş ve ark., 2019; Dağlar ve ark., 2017; Dikmen & Marakoğlu, 2019; Ertekin Pınar & Sabancıoğulları, 2019; Günal, 2016; Taher, 2020; Taşkın Yılmaz ve ark., 2016; Yılmaz & Yüksel, 2020). "Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği (Sahin & Dişsiz, 2009)"ni kullanan tüm çalışmalar da hemşirelik öğrencileri ile yapılmış olup öğrencilerin şiddete yönelik olumsuz tutumu olduğu belirlenmiştir (Gurkan, 2020; Gürkan & Kömürcü, 2017; Koçak ve ark., 2014; Yağız ve ark., 2020). "Sağlık Çalışanlarının Kadına Yönelik Eş Şiddeti Konusunda Tutum ve Uygulamaları Ölçeği (Biçici Gezgin & Uysal Toraman, 2014)" hemşireler üzerinde uygulanmıştır. Bu ölçeğin uygulandığı çalışmaların hepsinde hemşirelerin şiddete yönelik olumsuz tutum benimsedikleri vurgulanmıştır (Aksoy İl, 2019; Kaya, 2019; Özbey Yıldırım, 2019). İSKEBE Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (Kanbay ve ark., 2017) kullanılan çalışmaların birinde hemşireler birinde hemşirelik öğrencileri örneklem grubunu oluşturmuştur. Çalışmaların ikisinde de şiddete yönelik olumsuz tutum

belirlenmiştir (Demir, 2017; Hançer Tok, 2019). Ergenler için Şiddete Yönelik Tutumlar Ölçeği (Çetin, 2011) sadece fiziksel şiddete yönelik tutumu ölçmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin değerlendirildiği bu çalışmada fiziksel şiddeti onaylamayan tutumda oldukları saptanmıştır (Yılmaz, 2019). Kadına yönelik şiddete karşı tutumun belirlendiği diğer ölçek ve formların kullanıldığı çalışmaların birinde hemşirelerin şiddete karşı oldukları (Sarıbyık, 2012) bilgisi verilmiştir. Sistematik derlemede yer alan tüm çalışmaların aksine hemşirelerin şiddetin çözümü olmayan bir sorun olduğunu düşünmelerini ifade eden (Efe & Taşkın, 2012) ve kadınların eşlerinden fiziksel cezayı hak ettiklerini (Davas Aksan & Aksu, 2007) belirten iki çalışma bulunmaktadır. Ayrıca başka bir çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin yaklaşık üçte biri kadının dövülmesinden yine kadınların sorumlu olduğunu ifade etmişlerdir (Haj-Yahia & Uysal, 2011).

Hemşirelerin şiddette hemşirenin rolüne ilişkin tutumun (Gömbül, 2000) değerlendirildiği iki çalışma (Taher, 2020; Taşkın Yılmaz ve ark., 2016) bulunmaktadır. Örneklem grubunu ikisinde de hemşirelik öğrencileri oluştururken birinde mesleki role ilişkin çağdaş, bilgilendirici ve destekleyici rolü benimsenirken (Taşkın Yılmaz ve ark., 2016), diğesinde geleneksel tutum saptanmıştır (Taher, 2020).

3.4. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Eş Şiddetine İlişkin Uygulamaları

Uygulamalar en çok “Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Şiddet Belirtilerini Tanımlarına İlişkin Ölçek (Baysan Arabacı & Karadağlı, 2006)” ve Sağlık Çalışanlarının Kadına Yönelik Eş Şiddeti Konusunda Tutum ve Uygulamaları Ölçeği (Biçici Gezgin & Uysal Toraman, 2014) ile değerlendirilmiştir. Sadece belirtilerin tanınması üzerinden uygulamalarını değerlendiren ölçek (Baysan Arabacı & Karadağlı, 2006) altı çalışmada kullanılmıştır. Hemşirelerin değerlendirildiği üç çalışmada şiddet belirtilerini tanımada genel olarak yetersiz oldukları saptanmıştır (Çatak, 2016; Sarıbyık, 2012; Yayla, 2009). Hemşirelik öğrencilerinin incelendiği çalışmaların ikisinde yine genel olarak yetersiz oldukları (Ertekin Pınar & Sabancıoğulları, 2019; Tambağ & Turan, 2015b), en güncel çalışmada ise belirti tanılama yeteneklerinin sınırlı olduğu bildirilmiştir (Simsek & Ardahan, 2020). Hemşirelerin uygulamalarını bütünsel değerlendiren ölçeğin (Biçici Gezgin & Uysal Toraman, 2014) kullanıldığı üç çalışmada eş tarafından şiddete maruz kalan kadınlarla karşılaşmaya hazır olmadıkları belirlenmiştir (Aksoy İl, 2019; Kaya, 2019; Özbey Yıldırım, 2019). Uygulamaları değerlendiren diğer ölçek ve formların kullanıldığı çalışmaların birinde hemşirelerin yaklaşık dörtte üçü aile içi şiddetin özel bir konu olduğunu, hastaların bu konuda konuşmaktan utandıklarını düşünmektedirler (Davas Aksan & Aksu, 2007). Başka bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin neredeyse tamamı şiddet gören kadınlara yardım etmeye istekli olduklarını belirtmişlerdir (Haj-Yahia & Uysal, 2011). Nitel çalışmada ise acil hemşirelerinin kadına yönelik eş şiddetine müdahalelerini engelleyen faktörler sorulmuştur. Kendi görevleri olmadığını düşünmeleri, çok yoğun çalışıyor olmaları, yeterli zamanlarının bulunmaması, kadınlarla yalnız kalacak ortamlarının olmaması ve zarar görmekten korkma engelleyen faktörlerdir (Efe & Taşkın, 2012).

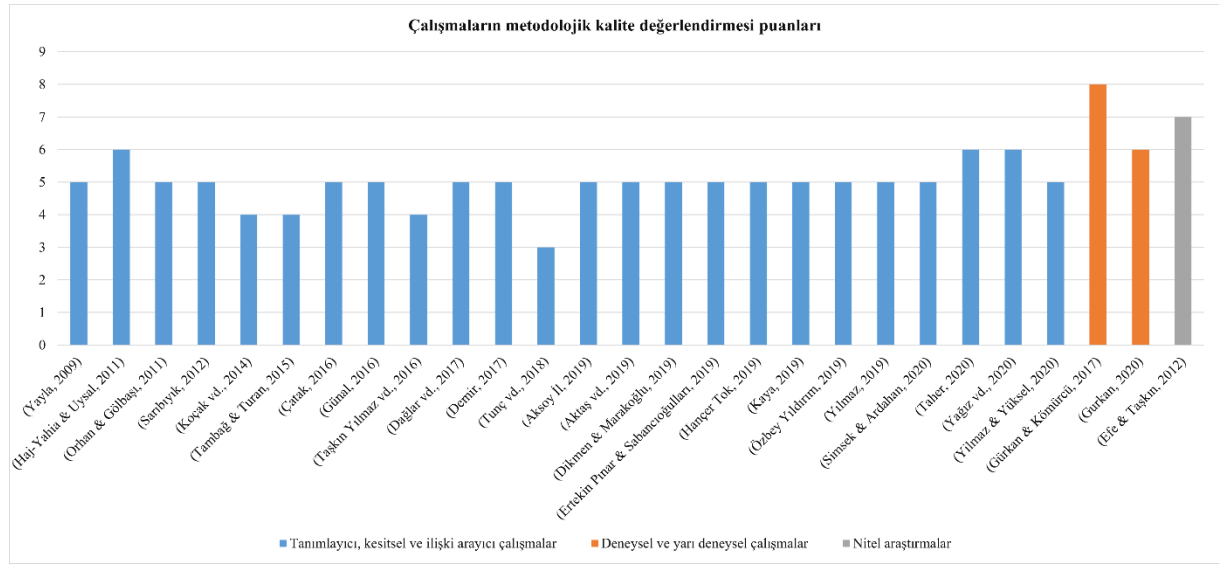
3.5. Hemşirelerin ve Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Eş Şiddetine İlişkin Bilgileri

Örneklem grubunun bilgi durumları tüm çalışmalarda ya kişi beyanına bağlı olarak ya da yazarların kendi tarafından oluşturulan formlar ile değerlendirilmiştir. Hemşirelerin değerlendirildiği beş

çalışmanın üçünde hemşirelerin yaklaşık dörtte birinin bu konularda eğitim aldıkları (Özbey Yıldırım, 2019; Sarıbiyık, 2012; Yayla, 2009), birinde genel olarak bilgilerini eksik gördükleri (Efe & Taşkın, 2012), birinde ise yeterli gördüklerini (Davas Aksan & Aksu, 2007) bildirmişlerdir. Hemşirelik öğrencilerinin bilgilerinin değerlendirildiği dokuz çalışmanın dördünde yaklaşık onda bir ile üçte bir arasında değişen bir oranda eğitim aldıkları (Dikmen & Marakoğlu, 2019; Günal, 2016; Haj-Yahia & Uysal, 2011; Yılmaz & Yüksel, 2020) saptanmıştır. İkisinde yaklaşık yarısı vaka yönetme konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu (Ertekin Pınar & Sabancıoğulları, 2019; Tambağ & Turan, 2015b) düşünmektedir. Bir çalışmada bilgileri kısmen yeterli bulunurken (Gürkan, 2020), birinde yetersiz bulunmuştur (Gürkan & Kömürcü, 2017) ve bir çalışmada da yarısından fazlası ders müfredatının içine bu konuda bir eğitimin dahil edilmesini istediklerini bildirmişlerdir (Taşkın Yılmaz ve ark., 2016).

3.6. Metodolojik Kalite Değerlendirmesi Sonuçları

Tanımlayıcı, kesitsel, ilişki arayıcı araştırmalar (25 çalışma) belirlenen metodolojik kalite değerlendirmesinden 0-9 puan üzerinden 3-6 arasında puanlar almıştır. Deneysel ve yarı deneysel araştırmalar (2 çalışma) 0-10 puan üzerinden değerlendirildiğinde 6 ve 8 puan almıştır. Nitel araştırma (1 çalışma) 0-10 puan üzerinden 7 puan almıştır. Çalışmaların kalite değerlendirme sonuçları Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Çalışmaların metodolojik kalite değerlendirme puanları

4. Tartışma

Bu sistematik derleme Türkiye’de kadına yönelik eş şiddeti konusunda hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin bilgi, tutum ve uygulamalarını içeren 28 çalışmanın sonuçlarını sunmaktadır. Çalışmanın sonuçları kadına yönelik eş şiddetinin büyük bir halk sağlığı sorunu olması ve hemşirelerin bu sorununun çözümünde kilit rol oynamaları nedeniyle oldukça önemlidir (Blumling ve ark., 2018; Daniel Mengistu, 2015; Ertekin Pınar & Sabancıoğulları, 2019).

Hemşireler ve hemşirelik öğrencileri kadına yönelik eş şiddetine karşı bir tutuma sahip olmadıkça belirtileri tanıma ve bakım vermeye daha az ilgi duymaktadırlar (Belay ve ark., 2022; WHO, 2021).

Sistemik derlemede yer alan çalışmalarda hemşirelerin ve hemşirelik ğrencilerinin tutumu genel olarak geçerli ve güvenilir bir ölçek ile değerlendirilmiştir. Kullanılan leklerin tamamına yakını Türk yazarlar tarafından geliştirilmiştir. Sadece bir ölçek uluslararası literatürden Türk dili ve kültürüne uyarlama yapılarak Türkiye'deki çalışmalarda kullanıma girmiştir (Biçici Gezgin & Uysal Toraman, 2014). Ancak bu durum tutumların uluslararası karşılaştırmasını yapmayı zorlaştırmaktadır.

Sonuçlar incelendiğinde iki çalışma hariç hepsinde ağdaş, şiddete karşı duruş sergileyen, fiziksel şiddeti onaylamayan tutumların varlığı tüm kadınlar için umut vericidir. Ancak yılları çok değişkenlik gösteren iki hemşire örneklem grulu, bir hemşirelik ğrencisi örneklem grulu çalışmada şiddeti onaylayan ve şiddetin sorumlusu olarak kadınları işaret eden bir tutum yer almaktadır (Davas Aksan & Aksu, 2007; Efe & Taşkın, 2012; Haj-Yahia & Uysal, 2011). şiddeti onaylayan bir tutum konunun hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sosyal, ekonomik ve sağlık üzerindeki etkilerini tam olarak anlayamayabilir (Beccaria ve ark., 2013). Hem lisans eğitiminde hem de mezuniyet sonrası eğitimlerde mutlaka tutumu etkileyecek girişimlere yer verilmelidir. Dünya Sağlık rgt de yayınladığı raporda tüm sağlık çalışanlarının eğitim programlarının içinde uygunsuz, eşit olmayan toplumsal cinsiyet tutumlarının ele alınmasını önermektedir (WHO, 2021).

Sağlık sistemi kadına yönelik eş şiddetinden etkilenen kadınların potansiyel başvuru merkezleri arasında ilk sırada yer almaktadır ve genellikle ilk etkileşime girdiği kişiler de hemşireler olmaktadır (Alhalal, 2020; The International Council of Nurses, 2018). Bu sistemik derlemenin sonuçları göstermektedir ki hemşireler ve hemşirelik öğrencileri hem kadına yönelik eş şiddeti belirtilerini tanımaya hem de şiddete maruz kalan kadınlarla karşılaşmaya hazır değildir, buna rağmen şiddet mağduru kadınlara yardım etmeye isteklidirler (Haj-Yahia & Uysal, 2011). Hemşirelerin ve hemşirelik ğrencilerinin bilgileri ise çalışmalarda standart ve geçerli-güvenilir bir ölüm aracı ile değerlendirilmemiştir. Araştırmalara alınan bireylerin eğitim durumları için kişilerin beyanları kullanılmıştır (Davas Aksan & Aksu, 2007; Efe & Taşkın, 2012; Ertekin Pınar & Sabancıoğulları, 2019; Gürkan & Kömürcü, 2017; Tambağ & Turan, 2015b). Bu durum literatürün bilginin geçerli ve güvenilir ölüm araçları ile llebilecek yönde gelişmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Hemşirelik ğrencilerinin kadına yönelik eş şiddeti konusunda bilgi, tutum ve uygulamalarını değerlendiren uluslararası bir sistemik derlemede öğrencilerin şiddeti belirlemede ve yönetmede zorluklar yaşadığı belirlenmiştir (Shaqiqi ve ark., 2022). Kadına yönelik eş şiddeti konusunda sağlık profesyonellerinin aldığı eğitimleri değerlendiren sistemik derleme eğitimden sonra vakalara yanıt vermeye hazır olma algılarının iyileştiğini göstermektedir (Kalra ve ark., 2021). Başka bir kapsam belirleme incelemesinde de hemşirelerin bu konulardaki eğitim seviyelerinin düşük olduğu belirlenmiştir (Crombie ve ark., 2017). Hemşirelerin yetersiz bilgileri ve şiddet mağduru kadınlarla karşılaşmaya hazır olmamaları kadınların bakım almasını engellemekte ve gelecekteki klinik uygulamalarında hemşirelik öğrencilerine rol model olmalarını da etkileyebilmektedir (Alhalal, 2020; Crombie ve ark., 2017). Bu durum sadece Türkiye'ye özgü değildir. alışmalarla sağlık çalışanlarının kadına yönelik eş şiddetini yönetmeye hazır olmadıkları Dünya Sağlık rgt raporlarında da belirtilmiştir (WHO, 2016). Türkiye'de hemşirelik eğitim programı hakkında söz sahibi olan Hemşirelik Eğitimi Derneği, Hemşirelikte Akreditasyon Derneği ve Yüksek ğretim Kurumları Başkanlığı'nın konunun önemi hakkında eğitim veren tüm kurum ve kuruluşlarla çalışması gerekmektedir. Müfredata zorunlu bir ders olarak eklenmelidir. Sağlık

Bakanlığı, üniversiteler ve özel kuruluşlara bağlı hastanelerde işe başlama programları içinde ve hizmet içi eğitimlerde hemşireler bu konuda eğitilmelidirler.

5. Sonuç

Bu sistematik derleme sonucunda hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik eş şiddetine karşı genel olarak karşı oldukları, çağdaş bir görüş benimsedikleri saptanmıştır. Tutumları çağdaş bir görüşü benimsemesine rağmen bu konudaki bilgi ve uygulamalarda yetersiz oldukları neredeyse bütün çalışmalarda ortaya konmuştur. Hemşirelerin işe başlarken oryantasyonlarına ve hizmet içi eğitim programlarına kanıta dayalı girişimler eklenmelidir. Hemşirelik öğrencileri ders programları içinde zorunlu ders olarak kadına yönelik eş şiddetini tanıma ve yönetme eğitimini almalıdır. Mevcut durumun iyileştirilmesi için ise randomize kontrollü çalışmalar yürütülerek kültürümüze uygun girişimler geliştirilmelidir. Uluslararası literatür ile karşılaştırılabilmesi amacıyla yaygın kullanılan ölçeklerin Türkçe geçerlik ve güvenilirlikleri yapılmalıdır.

Yazarların Katkısı

Konu seçimi: GAK, AUT; Tasarım: GAK, AUT; Planlama: GAK, AUT; Veri toplama ve analiz: GAK, AUT; Makalenin yazımı: GAK, AUT; Eleştirel gözden geçirme: GAK, AUT.

Çıkar Çatışması

Çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, & Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2015). Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. 19.01.2023 tarihinde <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23338/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı.

Aksoy İl, D. (2019). Sağlık çalışanlarının kadına yönelik eş şiddeti konusunda tutumlarının belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.

Aktaş, B., Kaya, F., & Daştan, N. B. (2019). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin ailede kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14(20), 1448–1474. <https://doi.org/10.26466/opus.611843>

Alhalal, E. (2020). Nurses' knowledge, attitudes and preparedness to manage women with intimate partner violence. International Nursing Review, 67(2), 265–274. <https://doi.org/10.1111/inr.12584>

Ali, P. A., Dhingra, K., & McGarry, J. (2016). A literature review of intimate partner violence and its classifications. Aggression and Violent Behavior, 31, 16–25. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2016.06.008>

Aromataris, E., & Munn, Z. (2020). JBI manual for evidence synthesis. Joanna Briggs Institute. <https://doi.org/10.46658/JBIMES-20-01>

Baysan Arabacı, L., & Karadağlı, A. (2006). Hemşire ve ebelerin kadına yönelik şiddet belirtilerini tanımlarına ilişkin ölçek geliştirme. Sağlık ve Toplum, 16(2), 101–112.

Beccaria, G., Beccaria, L., Dawson, R., Gorman, D., Harris, J. A., & Hossain, D. (2013). Nursing student's perceptions and understanding of intimate partner violence. Nurse Education Today, 33(8), 907–911. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2012.08.004>

Belay, S., Astatkie, A., & Hinderaker, S. G. (2022). Health workers' knowledge and attitude towards intimate partner violence: a descriptive study in sidama region, southern ethiopia. Journal of Multidisciplinary Healthcare, 15, 1175. <https://doi.org/10.2147/JMDH.S361000>

Biçici Gezgün, B., & Uysal Toraman, A. (2014). Assessing the psychometric properties of the Turkish version of attitudes and practice of health care providers regarding intimate partner violence survey

scale. *Violence and Victims*, 29(4), 688–700. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.VV-D-12-00112>

Blumling, A., Kameg, K., Cline, T., Szpak, J., & Koller, C. (2018). Evaluation of a standardized patient simulation on undergraduate nursing students' knowledge and confidence pertaining to intimate partner violence. *Journal of Forensic Nursing*, 14(3), 174–179. <https://doi.org/10.1097/JFN.0000000000000212>

Breiding, M. J., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C., & Mahendra, R. R. (2015). Intimate partner violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements, Version 2.0. 19.01.2023 tarihinde <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/ipv/intimatepartnerviolence.pdf> adresinden alındı.

Connor, P. D., Nouer, S. S., Speck, P. M., Mackey, S. N., & Tipton, N. G. (2013). Nursing students and intimate partner violence education: improving and integrating knowledge into health care curricula. *Journal of Professional Nursing*, 29(4), 233–239. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2012.05.011>

Crombie, N., Hooker, L., & Reisenhofer, S. (2017). Nurse and midwifery education and intimate partner violence: A scoping review. *Journal of Clinical Nursing*, 26(15–16), 2100–2125. <https://doi.org/10.1111/jocn.13376>

Çatak, A. T. (2016). Birinci basamakta çalışan hekim, ebe ve hemşirelerin kadına yönelik aile içi şiddeti tanıma ve bildirim konusundaki tutum ve davranışları [Uzmanlık Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Çetin, H. (2011). Ergenler için şiddete yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 10(1), 68–79.

Dağlar, G., Bilgiç, D., & Demirel, G. (2017). Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(4), 220-228.

Daniel Mengistu, H. Z. (2015). Assessment of nurses preparedness and identify barriers to care women exposed to intimate partner violence in East Gojjam Zone, Ethiopia, 2014. *Journal of Nursing & Care*, 4(3), 1-9. <https://doi.org/10.4172/2167-1168.1000250>

Davas Aksan, H. A., & Aksu, F. (2007). The training needs of Turkish emergency department personnel regarding intimate partner violence. *BMC Public Health*, 7(1), 1–10. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-7-350>

Demir, Ö. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları ve etkileyen faktörler [Yüksek Lisans Tezi]. Okan Üniversitesi.

Dikmen, H. A., & Marakoğlu, K. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 29(2), 73-39.

Efe, Ş., & Taşkın, L. (2012). Emergency nurses' barriers to intervention of domestic violence in Turkey: A qualitative study. *Sexuality & Disability*, 30(4), 441–451. <https://doi.org/10.1007/s11195-012-9269-1>

Ertekin Pınar, S., & Sabancıoğulları, S. (2019). Nursing and midwifery students' attitudes towards violence against women and recognizing signs of violence against women. *International Journal of Caring Sciences*, 12(3), 1520–1529.

Gömbül, Ö. (2000). Hemşirelerin ailede kadına eşi tarafından uygulanan şiddete ve şiddette mesleki role ilişkin tutumları. *Hemşirelik Araştırma Dergisi*, 1, 19–32.

Günel, N. T. (2016). Öğrenci hemşirelerin kadına uygulanan şiddete ilişkin tutumları ve etkileyen faktörler [Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.

Gurkan, O. C. (2020). The effect of a domestic violence course on nursing students' recognition of violence symptoms against women and their attitudes toward violence. *Journal of Psychiatric Nursing*, 11(1), 57–63. <https://doi.org/10.14744/phd.2019.82712>

Gürkan, Ö., & Kömürcü, N. (2017). The effect of a peer education program on combating violence against women: A randomized controlled study. *Nurse Education Today*, 57, 47–53. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.07.003>

Haj-Yahia, M. M., & Uysal, A. (2011). Toward an integrative theoretical framework for explaining beliefs about wife beating: a study among students of nursing from Turkey. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(7), 1401–1431. <https://doi.org/10.1177/0886260510369135>

- Hançer Tok, H. (2019). Hemşirelerin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarının belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Hewitt, L. N. (2015). Intimate partner violence: The role of nurses in protection of patients. *Critical Care Nursing Clinics of North America*, 27(2), 271–275. <https://doi.org/10.1016/j.cnc.2015.02.004>
- Hür, G. (2021). PRISMA Kontrol Listesi 2020 Güncellemesi. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 603–605. <https://doi.org/10.26453/otjhs.1001606>
- Kalra, N., Hooker, L., Reichenhofer, S., Di Tanna, G. L., & García-Moreno, C. (2021). Training healthcare providers to respond to intimate partner violence against women. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 5. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD012423.pub2>
- Kanbay, Y., Aslan, Ö., Işık, E., & Tektaş, P. (2017). İSKEBE Kadına yönelik şiddet tutum ölçeği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(5), 453–459. <https://doi.org/10.5455/apd.256374>
- Kaya, B. (2019). Aile sağlığı merkezlerindeki sağlık çalışanlarının kadına yönelik eş şiddeti konusunda tutum ve uygulamaları: Mardin ili örneği [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Koçak, B. T., Türkan, N. Ü., & Harmancı Seren, A. K. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin özsayıgı düzeyleri ve aile içi şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi* 1(2), 81-88.
- Li, Q., Liu, H., Chou, K.-R., Lin, C.-C., Van, I.-K., Davidson, P. M., & Campbell, J. C. (2020). Nursing research on intimate partner violence in China: A scoping review. *The Lancet Regional Health - Western Pacific*, 2, 100017. <https://doi.org/10.1016/j.lanwpc.2020.100017>
- McKibbin, A., & Gill-Hopple, K. (2018). Intimate partner violence: what health care providers should know. *nursing clinics of North America*, 53(2), 177–188. <https://doi.org/10.1016/j.cnur.2018.01.007>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The Prisma statement. *PLoS Medicine*, 6(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097>
- Nahcivan, N., & Seçginli, S. (2017). Sistematik derlemeye dahil edilen nicel araştırmaların metodolojik kalitesi nasıl değerlendirilir? *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Hemşireliği - Özel Konular*, 3(1), 10–19.
- Orhan, A. S., & Gölbaşı, Z. (2011). Birinci basamak sağlık kurumlarında çalışan sağlık personelinin kadına yönelik aile içi şiddet konusundaki görüş ve uygulamaları. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 13(3), 21–32.
- Özbey Yıldırım, L. G. (2019). Hemşirelerin kadına yönelik eş şiddetine ilişkin tutum ve uygulamaları [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Özcan, N. K., Günaydın, S., & Çitil, E. T. (2016). Domestic violence against women in turkey: a systematic review and meta analysis. *archives of psychiatric nursing*, 30(5), 620–629. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2016.04.013>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *Journal of Clinical Epidemiology*, 134, 178–189. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2021.03.001>
- Reiswig, J. (2010). Mendeley. *Journal of the Medical Library Association : JMLA*, 98(2), 193–194. <https://doi.org/10.3163/1536-5050.98.2.021>
- Sahin, N. H., & Dişsiz, M. (2009). Sağlık çalışanlarında aile içi şiddete yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 263–274.
- Sarıbıyık, M. (2012). Malatya merkez sağlık ocaklarında çalışan hekim, hemşire ve ebelerin şiddet deneyimleri ve kadına yönelik şiddetle ilgili tutum ve davranış düzeyleri [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Shaqiqi, W., Cuthill, F., & Brennan, G. (2022). Nursing students' knowledge, attitudes, preparedness and practice towards intimate partner violence against women: a scoping review and thematic synthesis. *Nurse Education Today*, 116, 105452. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2022.105452>

Simsek, H. G., & Ardahan, M. (2020). The level of recognition of the symptoms of violence against women by senior year nursing and midwifery students. *Contemporary Nurse*, 56(1), 23–33. <https://doi.org/10.1080/10376178.2020.1737554>

Sprague, S., Slobogean, G. P., Spurr, H., McKay, P., Scott, T., Arseneau, E., Memon, M., Bhandari, M., & Swaminathan, A. (2016). A scoping review of intimate partner violence screening programs for health care professionals. *PLOS ONE*, 11(12), e0168502. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0168502>

Taher, Z. O. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin duygusal öz- yeterlikleri ile kadına yönelik şiddete ve şiddette mesleki rollerine ilişkin tutumları [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Tambağ, H., & Turan, Z. (2015a). Ability of nursing students to recognize signs of violence against women. *International Journal of Nursing Knowledge*, 26(3), 107–112. <https://doi.org/10.1111/2047-3095.12050>

Taşkın Yılmaz, F., Sabancıoğulları, S., Ar, E., & Çakmaktepe, G. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin kadına yönelik şiddete ve şiddette mesleki role ilişkin tutumları, benlik saygıları ve etkileyen faktörler. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 13(1), 267–275. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2016.267>

The International Council of Nurses. (2018). Transformation and Innovation. 2016-2017 Biennial Report. 19.01.2023 tarihinde <https://www.icn.ch/node/1272> adresinden alındı.

Tunç, G. Ç., Bilgin, N. Ç., & Kılınc, F. E. (2018). Awareness level of nursing students regarding violence against women – example from Turkey. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9(33), 1605–1622.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). Killings of women and girls by their intimate partner or other family members. Global estimates 2020. 19.01.2023 tarihinde https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/UN_BriefFem_251121.pdf adresinden alındı.

World Health Organization. (2012). Intimate Partner Violence. 19.01.2023 tarihinde https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf adresinden alındı.

World Health Organization. (2016). Global Plan of Action: Health systems address violence against women and girls. 19.01.2023 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/251664> adresinden alındı.

World Health Organization. (2017). Violence Info. 19.01.2023 tarihinde <https://apps.who.int/violence-info/intimate-partner-violence/> adresinden alındı.

World Health Organization. (2020). State of the world's nursing 2020: investing in education, jobs and leadership. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240003279>

World Health Organization. (2021). Addressing violence against women in health and multisectoral policies: a global status report. 19.01.2023 tarihinde <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/350245/9789240040458-eng.pdf?sequence=1> adresinden alındı.

World Health Organization. (2022). Studies of intimate partner violence consequences. 19.01.2023 tarihinde https://apps.who.int/violence-info/_embed/consequences-of-intimate-partner-violence/ adresinden alındı.

Yağız, R., Sevil, Ü., & Guner, Ö. (2020). The effect of university students' violence tendency on their attitude towards domestic violence and the factors affecting domestic violence attitudes. *Journal of Injury and Violence Research*, 12(1), 39–46. <https://doi.org/10.5249/jivr.v12i1.1224>

Yayla, İ. D. (2009). Hekim ve hemşirelerin kadına yönelik şiddet ile ilgili bilgi, tutum ve davranış düzeyleri [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.

Yılmaz, E. B., & Yüksel, A. (2020). Factors affecting nursing students' attitudes towards violence against women: A cross-sectional study. *Central European Journal of Nursing and Midwifery*, 11(2), 85–93. <https://doi.org/10.15452/CEJNM.2020.11.0013>

Yılmaz, E. (2019). Kadına yönelik şiddet konusunda hemşirelik öğrencilerinin tutumlarının değerlendirilmesi ve bir atölye çalışması [Yüksek Lisans Tezi]. Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi.